

Lugupeetav Riigikogu esimees,
austatavad Eesti parlamendi liikmed,
peaminister ja valitsuse liikmed,
suursaadikud.

Mul on hea meel täita Vabariigi Presidendina oma austavat kohust ja avada Riigikogu XI koosseisu 2008. aasta sügishooaja avaistung.

Soovin Teile seda tehes tavakohaselt riigimehetarkust ja meelekindlust. Aga seekord ka rõhutatult ette vaatavat pilku ja eelkõige vastutustunnet.

Soovin teile ettenägelikkust ja otsustavust, nagu ilmutasid Eesti poliitikud 20 ja 90 aastat tagasi, kui nad kasutasid muutunud rahvusvahelises olustikus ära Eesti ees avanenud võimalused.

Mu daamid ja härrad.

Ka täna seisame vastamisi muutunud rahvusvahelise olukorraga. Alates 8. augustist 2008 elame hoopis teistsuguses Euroopas.

Me ei tea, mida teha Euroopaga, mis tugines siiani Immanuel Kanti arusaamale "igavesest rahust", et kui me kõik oleme demokraatlikud riigid, siis pole enam kohta agressioonile; et läbirääkimised lahendavad kõik. Nii, nagu Euroopa Liidus on viiskümmend aastat olnudki.

Selle asemel tunnetame end naasnuna Thomas Hobbesi halastamatu olemusvõitluse maailma, kus valitseb Thukydidese Peloponnesose sõdades kirjeldatud põhimõte: *Tugevad võtavad, mida nad suudavad ja nõrgad annavad, mida nad peavad*

Me ei hooma veel nende muutuste kogu olemust, ulatust ja tagajärgi. Me alles õpime seda uut keskkonda lähemalt tundma. Me alles hakkame otsima vastuseid küsimustele, mida muutunud julgeolekuparadigma Euroopale tähendab.

Kõige olulisemana peame aga enestele teadvustama, et julgeolekukeskkonda, milles taastati 1991. aastal Eesti Vabariik – milles oleme seda riiki ehitanud, reforminud, Euroopa Liitu ja NATO-sse saanud, – seda julgeolekukeskkonda enam ei eksisteeri.

Meil pole vaja tunda põhjendamatu ebakindlust oma tuleviku pärast. Ma kinnitan, et Eesti enda 17 aasta pingutused ning liikmelisus Euroopa Liidus ja NATO-s tagavad Eesti iseseisvusele piisava turvalisuse ka muutunud julgeolekuruumis.

Sellele vaatamata tuleb Eestil leida tõhusaid vastumeetmeid uute võimalike riskide maandamiseks.

Lugupeetav parlament.

Muutused meie ümber on üha kiiremad, üha pidevamad ja – mis peamine – valdavalt globaalset laadi. Nad mõjutavad kogu maailma seninägematu tugevusega. Nii on juhtunud näiteks majanduses.

Vähesed meist oskasid paar aastat tagasi ette kujutada tagasilöögi ulatust maailma ja Eesti majandusele. Me ei teadnud majanduskasvu aeglustumise suurusjärku ega selle mõjusid riigieelarvele.

Nüüd on meil ettekujutus olemas. Me teame, et viimaste aegade harjumus kavandada riigi poliitikat 10-protsendilise majanduskasvu tingimustes on täiesti tarbetu. Selle asemel tuleb meil juurelda, kas majandus kasvab 0 või 2 protsenti või pigem kahaneb; kuidas ja millal hakkab

majandus kasvama arenenud riikidele omases tempos; ja peaasi – millistest allikatest uut kasvu ammutada.

Meil on vastutus hoida ja arendada Eesti riiki, kindlustada rahva ja kultuuri püsimajäämine. Võttes arvesse dramaatilist muutust Euroopa julgeolekusituatsioonis, tuleb Eestil panustada Eesti rahvusvahelisse usaldusväärsusesse, Eesti seesmisse ja välisesse julgeolekusse.

Eesti riiki ei saa ehitada ja selle julgeolekut tagada põhimõttel, et parematel aegadel kulutame ja halvematel säästame. Riigi maksuraha kogumine ja kasutamine peab olema mõistlik ja põhjendatud igal aastal. Säästlik majandamine, nii kodu kui riigi tasandil, on põhimõtteliselt õige ja vajalik rahanduspoliitiline printsiip. Aga iga valik peab vastama Eesti vajadustele nii homme kui kümne aasta pärast.

Seetõttu tuleb meil tõsta oma pilk valimislubadustelt, parteilistelt huvidelt ja koalitsioonileppelt. Tõsta pilk ja vaadata kaugemale. Uskuge, ka teie valijad ootavad tarka ja vastutustundlikku käitumist. Mistahes valimislubaduste täitmise hinnaks ei tohi olla nõrgenev sisejulgeolek või kahanev kaitsevõime. Riik, mis ei suuda täita oma rahva poolt seatud põhiülesannet – kaitsta vajadusel oma elanikke – ei ole päris riik.

Austatavad Riigikogu liikmed.

Meil tuleb enesele teadvustada need valdkonnad, millega tegelemata jätame end riskide ja kurjade kavatsuste pantvangi. Ma pean Eesti julgeoleku üheks olulisemaks valdkonnaks meie energiajulgeolekut. Sel teemal käib Euroopas, aga ka Eestis juba mõnda aega põhjalik arutelu. Meil tuleb Eesti jaoks selgelt defineerida energiajulgeoleku olemus.

Me peame teadma Eesti riigi huve energeetika valdkonnas täna ja tulevikus. Me peame leidma lahenduse Eesti energiavajadusele viisil, mis hoiab ühtaegu loodust ning tagab meie riigi julgeoleku ja sõltumatuse.

Eesti julgeolek, eriti energeetika valdkonnas, ei sünni vaakumis. Täielik isevarustamine ja isoleeritus ülejäänud maailmast ei saa olla eesmärk omaette. Ega ole ka võimalik. Meil tuleb

leida pikaajalised ja usaldusväärsed koostööpartnerid ning jõuda aruteludest otsusteni.

Meil tuleb selleski valdkonnas võimalusel kasutada oma eeliseid, väiksust ja paindlikkust, ning leida lahendusi uutest tehnoloogiatest.

Eesti energiajulgeolek ootab meilt otsuseid ja küsib vastuseid: mis ulatuses ja millisest reaktorist saab Eesti peagi tuumaenergiat? Milliseid investeeringuid vajame taastuvenergia sektorisse ja milliseid uusi ühendusi Põhjala energiasüsteemiga? Kuidas suurendame oma majanduse energiaefektiivsust, kuidas õpime vähem raiskama?

Leian, et Eesti vastused energiajulgeoleku küsimustele peavad kõlama just selles saalis. Seetõttu kutsun teid üles arutama seda teemat juba lähemal ajal riiklikult tähtsa küsimusena. Kui jätame vastused andmata, kahandame me oluliselt Eesti valikuid tulevikus.

Teiseks, meie finantsjulgeolek, mille lahutamatuks osaks on Eesti üleminek eurole. Sellest on viimasel ajal meie kõrge inflatsioonitempo tõttu vähe räägitud. Aga see ei saa tähendada, et võiksime lasta ühel oma suurtest sihtidest vajuda välja Eesti poliitiliselt radariekraanilt.

Euro kasutuselevõtuks vajalike tingimuste loomine tähendab ennekõike mõistlikku majanduspoliitikat. See tähendab, et eelarve peab ka keerulistel aegadel jääma range kontrolli alla, sest see on ainus võimalus ise ohjeldada tänast elukalliduse tõusu.

Julgeolekuloogika järgi maandab eurole üleminek mitmeid riske. Euro lõpetab pahatahtlikud spekulatsioonid krooni vahetuskursi huku ja hävingu teemal. Euroalaga liitumise positiivne mõju iseenesest võib ajutiselt kasvatada liituva riigi majandust kuni paar protsenti sisemajanduse kogutoodangust.

Tõsised ja sisulised probleemid globaalsel rahaturul või toorainete hinnatõus pole pelgalt

majandusnäitajad. Need on meile käegakatsutavad mured toitu ostes, auto bensiinipaaki täites või ka kodulaenude suurenenud tagasimaksesummades.

Me ei saa kuigivõrd mõjutada nafta hinda, sellest peame me endale aru andma. Aga me saame mõjutada seda, milliste väärtushinnangute ja valmisolekuga me majandusraskustele vastu astume. Tarkus teha õigeid otsuseid ongi finantsjulgeoleku kasvatamine täna.

Kolmandaks meie julgeoleku tagatiseks on kõigi Eestis elavate rahvuste ühine tulevik Eestis. Me vajame ratsionaalset arutelu, mitte emotsioone või jõupoliitikat. Ainult suheldes ja kaasates saame üle tõketest, mis seisavad Eestis erinevate etniliste ja kultuuriliste identiteetide vahel.

Veidi enam kui aastaga oleme õnneks mõistnud, et tuhatkond eri rahvusest ja eri kodakondsusest määratsejat ei anna kellelegi õigust hinnata ühegi rahvuse või kultuuri lojaalsust Eesti Vabariigile. Kõigil, kes täna Eestit koduna kalliks peavad, on õigus osa saada meie ühistest võimalustest, meie röömudest ja muredest, meie ühisest tulevikust demokraatliku õigusriigina Euroopas.

Ma usun, et Riigikogu adub oma keskset rolli nende küsimuste lahendamisel. Võtke integratsiooniteemalt vanemateta lapse staatus, aidake kaasa arutelule ning leiame ühiselt moodused kodanikuühiskonna ja dialoogi toetamiseks. Kui hakkame omavahel, segamatult ja avatud meelel rääkima kõigi siin elavate inimeste ühisest Eestist, saame edaspidi kindlasti arutleda ka oma erinevate minevike teemal.

Austatav Riigikogu.

Lubage mul lühidalt peatuda kevadel Riigikogu rolli ja tulevikku puudutanud debatil. Selle käigus on pakutud palju edasiviivaid ideesid ja sügis toob neile lisa.

Kahetsusväärset on avalikus mõttevahetuses kõlama jäänud vaid kõrgemate riigiteenistujate palkade teema. Teie töörühm on pakkunud lahendusena niinimetatud Eesti keskmisega seotud palkade külmutamise 2008. aasta tasemel.

Üks on selge: Riigikogu võib muuta presidendi, valitsuse liikmete, kohtunike, riigikontrolöri ja õiguskantsleri töötasusid, mis on seotud keskmise palgaga. Ainult Riigikogu saabki muuta nende palkade ja muude tasude arvestamise aluseid. Ma tervitan seda algatust ja soovin uutele seadustele kiiret ja sujuvat menetluskäiku.

Aga ma pean siinkohal ka tsiteerima Eesti Vabariigi põhiseaduse paragrahvi number 75, mis ütleb: "Riigikogu liikme tasu ning piirangud muu töötulu saamisel sätestab seadus, mida tohib muuta Riigikogu järgmise koosseisu kohta." Kui parlament asub populistliku surve all tegema põhiseadusevastaseid seadusi, – lootes, et president niikuinii on sunnitud need tagasi lükkama, – siis tähendab see vastutuse veeretamist endalt ära ja kellegi teise kaela.

Austatav Riigikogu, praegu ei ole vastutuse veeretamise aeg. Praegu on vastutamise aeg.

Lugupeetav Riigikogu, head Eesti inimesed.

Eesti iseseisvus püsib demokraatial, õigusriigil ja kodanikuühiskonnal. Need on meie tegelikud vabaduse sambad, mida peame iga päev kõrgemaks ja tugevamaks ehitama.

Mind ei valitud presidendiks ega teid Riigikogu liikmeteks eeldusel, et me valimiste eel jagatud lubadustest mistahes hinnaga ka muutunud oludes kinni hoiaksime. Vastupidi. Rahvas on usaldanud meile riigi ja rahva nimel otsuste langetamise olukordades, mida keegi valimiste eel ei osanud ette kujutada. Selleks parlamenti vaja ongi. Meil puudub õigus ajada segamini valimislubadusi, valitsemist ja vastutust.

Ligi sada tuhat inimest ei kogunenud 19. augusti öösel Tallinna lauluväljakule lihtsalt selleks, et saada osa ühest suurest kontserdist. Kümned tuhanded meie kaasmaalased ei läinud maikuu alguses metsaaluseid ja maanteekraave koristama põhjusel, et neil polnud kaunil kevadpäeval midagi paremat teha.

Rahvast, teie valijaid, ei huvita poliitikutele olulised pisikesed võidud ja kaotused, mida oma blogides ja avaldustes kas tähistatakse või siunatakse. Selline sihilik haiget-tegemine, mis uuristab “poliitilise diskussiooni” valenime all järjekindlalt teed ka tõsiseltvõetavasse ajakirjandusse, ähmastab pilku ja juhib mõtted olulistelt küsimustelt tühjale-tähjale.

Erakondade valijad ja lehtede lugejad teevad tühjast-tähjast, tigiduse snaiprilaskudest ja ilkumisest oma järeltule. Ja mitte sellise, et nad hakkavad valima teist erakonda või ostma paremat ajalehte. Ei, nad näitavad oma suhtumist sellega, kas nad üldse tulevad valima. Ja sellega, kas nad edaspidi üldse ajalehte ostavad.

Eesti inimeste tegemisi ajendab mure meie ühiselt loodud riigi pärast. Nad hoolivad oma kaaskodanikest ja elukeskkonnast. Nad armastavad Eestit ja usuvad paremasse tulevikku. Ja vahel tundub neile, et siin saalis istujad ei jaga päriselt nende muret ja hoolt, nende usku ja armastust. Näidake algavatel istungitel, et see ei ole nii.

Soovin kõigile jõudu selleks, et õigustada meile osutatud usaldust.

Ma tänan tähelepanu eest.